

Eerste Groot Duinrand Dictee 2010 (auteur: Leni Lagerberg)

Water en duinen

1. In de zeventiende eeuw bloeide de handel. Vanuit verschillende steden kwam de roep om verbindingen, voorzien van paden, waarop de paarden de boten in alle weersomstandigheden vooruit konden 'jagen'. Het maximale gewicht dat paarden kunnen voorttrekken ligt door de opstuwende kracht van het water ongeveer vijftigmaal hoger dan op het land. Hierdoor kon één paard een schip trekken.
2. De trekvaart Haarlem-Leiden is in 1657 gereedgekomen; ongeveer dertig kilometer lang en vijftien tot twintig meter breed, met een gemiddelde diepte van twee meter. De noordelijke helft heet Leidsevaart, de andere helft tot aan Leiden Haarlemmertrekvaart. Geheel met de hand is de vaart in een halfjaar gegraven door naar schatting 770 arbeiders, die het werk afwisselend en in ploegendiensten uitvoerden. Op deze manier kon de ploeg gezamenlijk een maximale prestatie leveren. De opzichter regelde het zo dat ieder om beurten spitte en de aarde wegkruide.
3. In de loop der jaren maakte menigeen een tocht per trekschuit. Halverwege – vandaar de naam Halfweg – werden de paarden gewisseld en de noodzakelijke sanitaire bezigheden verricht. Ook de familie Mozart – voor een tournee door Holland – voer van Leiden naar Haarlem, waar Wolfgang Amadeus het orgel van de Grote of Sint-Bavokerk bespeelde in het voorjaar van 1766. Helaas heeft door de ingebruikname van de spoorlijn Haarlem-Leiden in 1842 de trekvaart de transportfunctie voor het personenvervoer verloren: de Haarlemse schippers stopten in 1843, hun Leidse collega's in 1860.
4. Waarschijnlijk weet niemand dat de allereerste georganiseerde langebaanschaatswedstrijd in Nederland verreden is op de Haarlemmertrekvaart-Leidsevaart. Op 1 maart 1988 organiseerden de IJclub Haarlem en de Koninklijke Nederlandsche Schaatsenrijders Bond een internationale afstandsrit op schaatsen voor amateurs. Pas eenentwintig jaar later kon men zich inschrijven voor de eerste Elfstedentocht. Heden ten dage recreëert men vooral op en aan deze inmiddels ruim drieënhalve eeuw oude trekvaart.
5. Water heeft in Zuid-Holland altijd een belangrijke rol gespeeld. De oude vaarwegen die steden en ommeland verbinden, zijn uniek. Op de knooppunten ontstonden de historische steden met een levendig handelscentrum. Later ontwikkelden zich langs de vaarwegen industrieën. Maar in het verleden had water nog een andere functie, namelijk verdediging. De waterlinies waren laaggelegen gebieden die men onder water kon zetten zodat de vijand met paard-en-wagen niet verder kon. Bezuiden Zandvoort ligt een prachtig natuurgebied: de Amsterdamse Waterleidingduinen. Het afwisselende landschap vanaf de zee tot achter de duinen is een trekpleister voor dieren (damherten, reeën, vossen, vleermuizen en konijnen komen hier veelvuldig voor) en een vruchtbare bodem voor bijzondere planten. Wat vegetatie betreft bestaat het terrein uit bos en struweel, open plekken met stuifzand, vochtige en moerassige valleien en droge vlakten. In de winter kun je goed zien welke dieren over deze vlakten lopen aan de sporen in de sneeuw.

6. De oorsprong van het drinkwater voor Amsterdammers ligt in de grachten van de stad. Om deze reden lagen destijds ook veel brouwerijen aan de grachten... Door de bevolkingsgroei in de stad raakte het water in de grachten vervuild en verzilt. Daarom werd drinkwater aangevoerd uit de nabijgelegen plassen. Na 1845 begon men met het zuiveren van regenwater in de duinen. Maar ook met deze methode kon men niet tegemoetkomen aan de vraag naar drinkwater. Gelukkig ontdekte men niet lang daarna een nieuwe zoetwatervoorraad. Dankzij die ontdekking kon men weer een tijdje vooruit.

7. Landinwaarts nemen de bossen, struwelen en beschutte valleien toe. Dit heeft als gevolg dat er meer vogels en zoogdieren leven. Jaarlijks broeden er ongeveer honderd vogelsoorten, waaronder duinvogels als de roodbandtapuit en de braamsluiper, maar ook rietvogels als de blauwborst en de rietzanger komen er voor. Voor prachtige foto-opnamen van al dit schoons raadplege men www.hollandgroen.nl/natuurgebieden.